

Міністерство освіти і науки України
Тернопільська обласна рада Тернопільська обласна державна адміністрація
Управління освіти і науки Тернопільської обласної державної адміністрації
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка
Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної
освіти

ДВНЗ “Тернопільський державний медичний університет
ім. І. Я. Горбачевського МОЗ України”
громадські організації: «Гуртом!», «Інститут відродження національної
держави», «Центр інтелектуального розвитку дитини»

Міжнародна науково-практична конференція

**ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ:
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД**

Збірник тез

Тернопіль
4-5 квітня 2019 р.

УДК 1Ф (07)
ББК 87. 7.
Ф 56

Редакційна колегія:
Вакуленко Д.В., Морська Н.Л., Поперечна Г.А.

Рекомендовано до друку
Вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира
Гнатюка
(протокол № 10 від 26.03.2019 року)

Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід:
збірник тез, Міжнародної науково-практичної конференції, 4-5 квітня 2019 р., м. Тернопіль.
Ред. кол.: Вакуленко Д.В., Морська Н.Л., Поперечна Г.А. Тернопіль: Видавничий центр
Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка, 2019.
162 с.

Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за підбір, точність
наведених фактів, цитат та інших відомостей.

ЦІННОСТІ В ІДЕОЛОГІЇ ДИСИДЕНТСЬКОГО РУХУ	112
• Ярослав Секо – (Тернопіль, Україна), Кандидат історичних наук, доцент, ТНПУ ім. В. Гнатюка, доцент кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства	
УКРАЇНСЬКА ХАРТІЯ ВІЛЬНОЇ ЛЮДИНИ	117
• Галина Стандрет – Тернопіль, Україна, Комунальний заклад Тернопільської міської ради «Станція юних техніків», «керівник гуртка-методист», педагог-організатор	
УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ	121
• Зіновій Стельмашук – (Тернопіль, Україна), Кандидат педагогічних наук, доцент ТНПУ, декан факультету мистецтв	
ЗНАННЯ І ВІРА У ФІЛОСОФІЇ БЛЕЗА ПАСКАЛЯ	124
• Світлана Шевчук – (Житомир, Україна), Кандидат філософських наук, доцент Доцент кафедри суспільних наук Житомирського агроскологічного університету • Любов Кондратюк – (Тернопіль, Україна), Кандидат філософських наук, доцент, Доцент кафедри філософії і суспільних наук Тернопільського національного педагогічного університету ім. В.Гнатюка	
РОЗВИТОК ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	126
• Оксана Юськів – (Тернопіль, Україна), Комунальний заклад Тернопільської міської ради «Станція юних техніків», методист, керівник гуртка	
БЕРЕЖАНСЬКА ГІМНАЗІЯ – ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНИЙ ЦЕНТР КРАЮ (ЗА ТВОРАМИ Б.ЛЕПКОГО)	129
• Іван Зуляк – доктор історичних наук, професор кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка • Андрій Кліш – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка • Оксана Ятищук – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка	
ХРИСТІЯНСЬКІ ЦІННОСТІ: СУЧАСНИЙ СУСПІЛЬНИЙ КОНТЕКСТ	132
• Богдана Левкович – (Бучач, Україна), Бучацький колегіум імені Святого Йосафата, заступник директора з виховної роботи	

Удосконалення професійної діяльності вчителя музичного мистецтва в сучасних умовах сільської школи

Кардинальні зміни, які сьогодні відбуваються в суспільно-політичному, освітньому, культурному житті України не можуть не стосуватися практичної діяльності вчителя загальноосвітньої школи – іншими стали умови його професійної діяльності, іншими, новітніми повинні бути її форми і методи. Дана теза в повній мірі стосується і вчителя музичного мистецтва.

Мета, завдання, скерованість діяльності вчителя музичного мистецтва – широке, багатогранне художньо-естетичне виховання дітей і підлітків, формування і розвиток високих ціннісних ідеалів і смаків, розширення духовного кругозору, збагачення школярів знаннями про музику та інші види мистецтв. Разом з цим реформи, що відбуваються у всіх сферах суспільства повинні визначати «стратегію і тактику» вчителя музичного мистецтва, як і представників інших гуманітарних дисциплін.

Один із суттєвих факторів, що принципово змінив загальну атмосферу в сучасному українському суспільстві – діаметрально протилежне, в порівнянні з недавнім минулим, ставлення до релігії. Проголошення Вселенським Патріархом Варфоломеєм Томосу про автокефалію для Православної Церкви України відкриває нові можливості для пошуку і використання величезного пласту української культури - невичерпної культової і фольклорної музичної спадщини, яка сьогодні ще до кінця не вивчена. Використати її з метою широкого масового музично-естетичного і духовного виховання – важливе завдання, що стоїть перед сучасним вчителем музичного мистецтва в школі. Особливо це стосується вчителя сільської школи, робота якого має чітко виражену специфіку. Відрізняє професійну діяльність такого вчителя, перш за все, об'єднання в одному класі опорної школи дітей з різним рівнем музичної підготовки, а іноді ще й різновіковий клас в школах, де збереглась малокомплектність. Утім, незважаючи на різноманітність і чисельність спеціальної літератури, присвяченої проблемам музичної освіти і виховання школярів, багатогранність наукових досліджень у даній сфері, нові умови і можливості, що відкриваються перед вчителем в сільському середовищі сьогодні в повній мірі не розкриті, методи і способи музично-виховної, духовно-просвітницької роботи, що відповідають вимогам дня, ще до кінця не вивчені.

Науково-педагогічні спостереження досвід вчителів практиків та особисті дослідження підтверджують, що в сучасних умовах проведення музично-виховної роботи в сільській школі основним засобом естетичного впливу на духовний світ школярів на сферу їх емоцій і почуттів є духовна музика і музичний фольклор, арсенал яких постійно поповнюється багатогранними і високохудожніми зразками, які пов'язані з старовинними національними народними традиціями, обрядами, святкуваннями різноманітних урочистих подій. Народна музична культура повинна сьогодні в значній мірі визначати зміст музичного виховання і освіти школярів, стати основою цінностей, оволодіння якими необхідне для їх повноцінного духовного та інтелектуального розвитку. Значну роль в цьому аспекті відводиться екологічному і соціокультурному оточуючому середовищу, яке впливає на формування характеру, склад мислення, на саме світосприймання дітей, що проживають в сільській місцевості. Музичний побут села суттєво відрізняється своїми локальними звичаями, традиціями, моральними звичками, потребами і смаками. «З музичним фольклором діти знайомляться, як правило, з раннього дитинства. Вони чують народні пісні від рідних, близьких, учасників художньої самодіяльності, від народних музикантів – носіїв традицій виконання національних музичних зразків. Безпосереднє залучення до музичного фольклору відбувається також шляхом пасивної і активної участі дітей у проведенні різноманітних календарно-обрядових та релігійних свят. Будь-які події, що відбуваються в сімейному колі, чи загалом у селі, не обходяться без їх активної участі. У сільській

місцевості діти освоюють музичний фольклор як безпосередньо, так і опосередковано. ...Однак, діяння такого роду можуть бути більш ефективними і плодотворними, якщо вони свідомо спрямовуються вчителем музики сільської школи, вчителем, який мав би бути основною, центральною фігурою в сільському культурному середовищі.» [3, 72].

Загальновідомо, що мистецтво охоплює багато видів творчості: літературу, музику, архітектуру, скульптуру, живопис, графіку, танець, театр, кіно та інші. «Його суть полягає у чуттєвому вираженні надчуттєвого, воно є також естетичним освоєнням світу в процесі художньої творчості.» [1, 11]. В процесі проведення уроків музичного мистецтва та позакласної культурно-мистецької виховної роботи пропонуємо вчителю скеровувати свою роботу до єдності, синтезу дисциплін мистецького циклу (музика, література, танець, образотворче мистецтво).

В репертуар пісень для хорового співу слід добирати якомога більше календарно-обрядових пісень і включати їх в репертуар для вивчення у такому порядку: перша чверть – обжинкові пісні, друга – колядки, щедрівки, третя чверть – веснянки, гаївки, ігрові пісні, четверта – купальські пісні.

Під час вивчення музичної грамоти і сольфеджування вправ ефективно використовуються заклички, примовки, оскільки в інтонаційному відношенні вони наближені до розмовної мови і співаються, в основному, у вузькому діапазоні. Зручність виконання фольклорного пісенного матеріалу обґрунтовує вчений-фолоклорист Ф. М. Колесса. «Зустрічаємо цілу групу старовинних веснянкових мелодій в межах малої терції... Мелодії гаївок побудовані на кварті, або мажорній та мінорній квінті,...мелодії колядок і щедрівок не виходять за межі сексти...» [2, 359].

Освоєння музично-ритмічних рухів на уроках та під час занять в танцювальному гуртку в позаурочний час слід вивчати з дітьми характерні рухи українських народно-сценічних побутових танців: рухи по колу і в колі, присідання, колупалочка, голубці, притопа та ін., а також основні позиції рук та ніг.

В процесі слухання музики пропонуємо добирати в репертуар такі твори, на прикладі яких можна було б знайомити дітей з традиційним українським народним інструментарієм (сопілкою, кобзою, бандурою, скрипкою, цимбалами, лірою та ін.) музикою до українських народних танців (коломийка, гопак, козачок, каперуш, вихиляс та ін.), сучасними обробками та аранжуваннями народних вокальних та інструментальних музичних творів.

Великі можливості для формування мистецьких цінностей закладені в дитячій музичній творчості. Одним з напрямів такої творчості є інструментальне музикування. «Музикуючи на інструментах, діти не тільки набувають знань, вмінь і навичок гри на них, але й засвоюють навички гри розвивають тембровий слух, навчаються розрізняти на слух нескладну музичну фактуру, починають розуміти зміст і суть музики, усвідомлюють використані засоби музичної виразовості, які в процесі музикування стають для них близькими і зрозумілими і, таким способом, долучаються до надбань національної духовної культури.»[4, 36] .

Освоєння музичного інструментарію можна розпочати на уроках музичного мистецтва в початковій школі і продовжити в процесі занять в інструментальному ансамблі в позаурочний час. «Досвід практичної роботи показує, що найбільш доступними музичними інструментами для освоєння учнями молодшого шкільного віку є ударні музичні інструменти без визначеної висоти звучання (деревяна коробочка, трикутник, кастаньєти, пандейра, бубон, бухало, маракаси, дерев'яні палички). ...Окрім ударних музичних інструментів великою популярністю у дітей користується сопілка, освоєння якої пропонується учням віком від восьми років. [4, 36] . Гра на цьому інструменті викликає у дітей великий інтерес і значне захоплення, розвиває звуковисотний і тембровий слух, чуття ритму, сприяє виробленню інструментально-виконавських ансамблевих навичок, стимулює творчу ініціативу. Її можна використовувати успішно під час проведення музично-дидактичних ігор.

Великою популярністю користуються ансамблеві форми музикування. Ансамблі сопілкарів, бандуристів, скрипалів різні за чисельністю, музичною фактурою, діапазоном і різноманітністю репертуару – від обробок народної музики до авторських творів. До репетиційної роботи з цими ансамблями можна запрошувати музикантів-сопілкарів,

скрипалів, бандуристів, «бубністів» (учасник троїстих музик, який вправно грає на різних ударних інструментах: бубні, бухалі, малому барабані, тарілках, тощо), які користуються авторитетом в середовищі сільських народних музик. Такі заняття розвивають творчу активність, формують музичний інтерес і духовні потреби школярів, носять цікавий, поживальний характер, сприяють виявленню музично обдарованих дітей. Багато з них, як показує досвід, в майбутньому обирають інструментальне виконавство своєю професійною діяльністю.

Таким чином, в процесі проведення музично-виховної роботи з школярами в умовах сучасної сільської школи вчитель музичного мистецтва повинен керуватись чітко виробленими структурно-логічними принципами, формами і методами, які допоможуть активно формувати і розвивати музично-естетичні і духовні цінності учнів. До них відносяться:

- «комплексне» вивчення вокальних, інструментальних, літературних фольклорних джерел. Формування у школярів міцних асоціативних зв'язків між народною, духовною музикою, літературою, образотворчим та декоративно-прикладним мистецтвом повинно стати пріоритетним напрямом в діяльності вчителя-музиканта.
- Тісний контакт з народними музикантами з метою активного залучення їх до занять в інструментальних ансамблях та безпосередньої участі в них.
- Органічне «вплітання» в сценарії народних свят і обрядів наперед запланованих і підготовлених музичних, танцювальних та інших творчих номерів. Залучення дітей до виготовлення сценічних костюмів та декорацій.
- Тісний контакт та співпраця з батьками дітей, котрі залучені до індивідуальної та колективної творчої діяльності.
- Творча взаємодія з церковнослужителями, працівниками клубу чи Будинку культури з метою координації різноманітних культурно-мистецьких та духовно-просвітницьких дійств.

Всі ці перераховані принципи, а також інші похідні форми і методи роботи повинні стати пріоритетним напрямом в діяльності вчителя музичного мистецтва сільської школи.

Література:

1. Грищенко Т. Б., Грищенко С. П., Кондратюк А. Ю. Культурологія. – Навчальний посібник / Центр навчальної літератури, 2007. – С.11.
2. Колесса Ф. М. Характеристика української народної музики // Музикознавчі праці. – К., 1970. – С. 359.
3. Стельмащук Зіновій Шляхи удосконалення музично-виховної роботи вчителя початкової сільської школи // Початкова школа на перехресті проблем: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Тернопіль, 27-29 квітня 2004 р. – Тернопіль, 2004. – С. 72.
4. Стельмащук З. М. Шляхи удосконалення культурологічної роботи вчителя початкової школи // Підготовка майбутніх учителів до реалізації Державного стандарту початкової загальної освіти Матеріали регіонального науково-практичного семінару / За заг. ред. В. М. Чайки. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2013. – С.36.